

Waldemar Wesoły

Próba pomiaru umisyjnienia parafii

Collectanea Theologica 64/3, 101-113

1994

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WALDEMAR WESOŁY SVD, PIENIĘŻNO

PRÓBA POMIARU UMISYJNIENIA PARAFII

Sobór uczy, że „Kościół pielgrzymujący jest misyjny ze swej natury, ponieważ swój początek bierze wedle planu Ojca z posłania (*ex missione*) Syna i z posłania Ducha Świętego” (AG 2). Zadaniem Kościoła jest urzeczywistnianie zbawczej misji Chrystusa w teraźniejszości¹. Jeśli zatem parafia jest częścią Kościoła Powszechnego, to znaczy, iż ta zbawcza misja Chrystusa urzeczywistnia się przede wszystkim w parafii. Stąd pomiędzy pojęciem „parafia” i pojęciem „misje” musi zachodzić ścisła łączność². Dzisiaj jednak nie do utrzymania jest, będące w obiegu, zbyt wąsko ujęte pojęcie misji, jako „działalności mającej na celu szerzenie chrześcijaństwa w krajach niechrześcijańskich”³. Dzisiaj misje należy pojmować w duchu adhortacji apostołskiej *Evangelii nuntiandi* Pawła VI oraz najnowszej encykliki Jana Pawła II. „Głoszenie Ewangelii ludziom naszych czasów, pełnym nadziei, ale również często nękanym lękiem i trwogą, należy uważać bez wątpienia za służbę świadczoną nie tylko społeczności chrześcijan, ale także całej ludzkości” (EN 1). „Przede wszystkim dochodzi do głosu nowa świadomość: mianowicie, że misje dotyczą wszystkich chrześcijan, wszystkich diecezji i parafii, instytucji i organizacji kościelnych... Misje bowiem odnawiają Kościół wzmacniają wiarę i tożsamość chrześcijańską, dają życiu chrześcijańskiemu nowy entuzjazm i nowe uzasadnienie. Wiara umacnia się, gdy jest przekazywana! Nowa ewangelizacja ludów chrześcijańskich znajdzie natchnienie i oparcie w oddaniu się działalności misyjnej” (RM 2).

W świetle najnowszych dokumentów misyjnych Kościoła, parafia jawi się jako podmiot i jako przedmiot działalności misyjnej. Tę podmiotowość misyjną parafii języki zachodnie oddają w określeniu „parafia misjonarska” (*missionarische Pfarrgemeinde; paroisse missionnaire; missionary parish*). W określeniu tym akcentuje się aktywność na wewnątrz (*ad intra*) i na zewnątrz (*ad extra*). Nas interesuje nie tyle problem definicji lub odróżnienie parafii misyjnej od misjonarskiej, nas interesują te elementy, które decydują o tym, iż parafia, jako całość, staje się świadkiem Chrystusa. „Bo nie można pojąć, żeby ktoś przyjął słowo i poświęcił się Królestwu, równocześnie nie stał się jego świadkiem i głosicielem” (EN 24).

¹ Por. K. R a h n e r, *Die Träger des Selbstvollzugs der Kirche*, w: *Handbuch der pastoraltheologie*, Freiburg 1964, t. 1, s. 149-229.

² Por. F-H., K o c h a n e k, *Theologie einer missionarischen Gemeinde*. Nettetal 1990, s. 11.

³ W. D o r o s z e w s k i, (red.), *Słownik języka polskiego*, Warszawa 1962, t. 4, s. 735.

Prezentowana „próba” stawia sobie jako cel uchwycenie elementów misyjności wspólnoty parafialnej, a równocześnie poszukanie narzędzia, za pomocą którego można by zmierzyć stopień aktywności misyjnej i ustalić poziom umisyjnienia parafii.

1. Wskaźniki żywotności religijnej w parafii

W socjologii parafii znajdują zastosowanie różnego rodzaju klasyfikacje i typologie parafii. Mają one, zwłaszcza typologie, zdaniem księdza profesora Józefa Majki, „niewątpliwe znaczenie dla duszpasterstwa, gdyż inaczej powinno ono (duszpasterstwo) wyglądać w poszczególnych typach parafii”⁴. Zdaniem autora cytowanego podręcznika, zagadnienie typologii parafii nie jest jednak sprawą łatwą z tego względu, że trzeba stosować wiele kryteriów żywotności religijnej parafii, a te są trudne do zmierzenia. Kryteria te nie zawsze w ten sam sposób się powtarzają w poszczególnych środowiskach parafialnych. Niemniej próbę takiej klasyfikacji zaproponował F. Boulard. Przy założeniu, iż mamy parafie podobne, jednorodne pod względem struktury ludnościowej, ekologicznej, zawodowej, warunków geograficznych itp. Boulard podaje szereg sprawdzianów żywotności grupy parafialnej. Oto one: 1) Opóźnianie chrztu dzieci, tzw. im wcześniej po urodzeniu dzieci są chrzczone, tym lepsza religijność; 2) Liczba powołań kapłańskich i zakonnych w danej parafii w porównaniu z liczbą ludności do odpowiedniego wieku; 3) Liczba zmarłych opatrzonych św. sakramentami w porównaniu z ogólną liczbą zmarłych; 4) Liczba zgłaszanych intencji mszalnych oraz rodzaj tych intencji; 5) Żywotność organizacji i grup religijnych; 6) Przeszłość historyczna parafii, zwłaszcza zaistniałe kryzysy; 7) Rozwój piramidy demograficznej, tzn. im więcej dzieci, tym lepsza przyszłość żywotności religijnej danej parafii; 8) Częstotliwość przystępowania do komunii św. w szczególności liczba komunii św. na jednego katolika w roku⁵. Wymienione wyżej sprawdziany żywotności religijnej parafii można nazwać wskaźnikami religijnymi, i są one stosunkowo łatwe do policzenia.

Nasuwa się pytanie, czy w podobny sposób nie udało by się dokonać klasyfikacji parafii ze względu na jej „umisyjnienie”? Problem polega na tym, jak ustalić elementy, które decydują o misyjności parafii? Ojciec Heinrich Heesen SVD, długoletni misjonarz na Filipinach i Tajwanie, po powrocie z misji prowadzi parafię pod wezwaniem Chrystusa Króla w Kempen (RFN) i tę swoją parafię nazywa misjonarską⁶. Oto charakterystyczne poczynania „misjonarskie” jego parafii: 1) Nabożeństwa w intencji misji, ciągła zachęta do modlitwy za misje i misjonarzy; 2) Zapraszanie misjonarzy do parafii; 3) Udostępnianie książek i cza-

⁴ J. M a j k a, *Socjologia parafii*, Lublin 1971, s. 159.

⁵ Por. *tamże*, s. 150n.

⁶ Por. H. H e e s e n, *A missionary parish: some practical suggestions*, „Verbum SVD” 30 (1989), f. 1, s. 41-47.

pism o tematyce misyjnej; 4) Współpraca z takimi instytucjami jak Missio i Adveniat, które finansują działalność misyjną; 5) Wysyłanie paczek misjonarzom i ludności potrzebującej pomocy; 6) Prowadzenie korespondencji z misjonarzami i ludźmi z Krajów Trzeciego Świata; 7) Wydawanie biuletynu parafialnego i gazetki misyjnej; 8) Organizowanie dni skupienia o tematyce ewangelizacyjnej; 9) Współpraca z niewerbistowskimi instytucjami, np. z Papieskimi Dziełami Misyjnymi; 10) Dodatkowe przedsięwzięcia na szczeblu dekanatu, np. finansowanie konkretnych projektów na misjach, takich jak kaplice, szkoły, szpitale.

Wydaje się, że niektóre elementy misyjne realizowane z powodzeniem w Kempen można wykorzystać także w polskich parafiach. Niektóre jednak wymagają modyfikacji, a jeszcze inne należałoby uzupełnić.

2. Wskaźniki misyjności w świetle badań ankietowych

W związku z II Krajowym Kongresem Misyjnym, jaki się odbył w dniach 16-18 października 1992 roku, w Częstochowie, na zlecenie Komisji Misyjnej Episkopatu Polski i Papieskich Dzieł Misyjnych – księży Werbiści z Pieniężna przeprowadzili specjalną ankietę, dotyczącą problematyki misyjnej. Między innymi zwrócono się do tzw. „ekspertów”, którym sprawy misji nie powinny być obce, czyli do księży, katechetów, oraz katechetek świeckich i zakonnych. Wyżej wymienione kategorie osób reprezentują parafie w jakimś stopniu zaangażowane misyjnie, jako że znajdują się w kartotekach przyjaciół misji księży Werbiistów. Rozesłano około 9 tysięcy kwestionariuszy, uzyskano natomiast 410 (czyli 4,5%) ankiet. Nawet ten niewielki odsetek odpowiedzi pozwala na wyrobienie sobie obrazu badanych parafii z różnych stron Polski. Do analiz szczegółowych dobrano 100 parafii (o których się wypowiada: 55 księży, 5 kleryków i braci, 5 katechetów świeckich, 25 katechetek zakonnych, oraz 10 katechetek świeckich).

W ankiecie, między innymi, zamieszczono 13 pytań dotyczących elementów misyjnych w parafii: 1) Czy w twoim środowisku (parafii) w katechizacji dzieci i młodzieży, realizowany jest także aspekt misyjny Kościoła? 2) Czy obchodzona jest Niedziela Misyjna? 3) Czy kazania i homilie na tematy misyjne są głoszone: często – rzadko – wcale? 4) Czy organizuje się Tydzień Misyjny? 5) Czy zaprasza się do parafii osoby pracujące w krajach misyjnych? 6) Czy do parafii docierają czasopisma misyjne? 7) Czy prócz składek w Niedzielę Misyjną i w Uroczystość Trzech Króli organizowana jest jeszcze jakaś pomoc materialna na rzecz misji? 8) Z jakimi zgromadzeniami misyjnymi oraz instytucjami misyjnymi parafia utrzymuje kontakt? 9) Czy urządzone są nabożeństwa misyjne? 10) Czy z ideą misyjną próbuje się docierać także do ludzi chorych i cierpiących? 11) Czy z parafii wywodzą się osoby pracujące na misjach? 12) Czy w parafii działa Koło Misyjne? 13) Czy aktualnie ktoś przygotowuje się do wyjazdu na misje (czyli jaka jest liczba powołań misyjnych)?

Wydaje się, iż tworząc indeks wskaźników umisyjnienia parafii, na podstawie wyżej wymienionych pytań, jesteśmy w stanie ukazać stopień umisyjnienia badanych parafii, tzn. co decyduje o tej misyjności, jakie elementy są bardziej, a jakie mniej znaczące, a także, które parafie są mniej, a które bardziej misyjne.

3. Indeks wskaźników umisyjnienia parafii

Wskaźniki, w znaczeniu socjologicznym, to takie cechy zjawisk społecznych, lub religijnych, które w ten sam sposób pozwalają mierzyć powtarzające się elementy w całym zbiorze⁷. W naszym przypadku chodzi o wskaźniki uzyskane z 13 zacytowanych pytań. We wszystkich zasadniczo możliwe są 3 odpowiedzi: „nie” (wcale, brak odpowiedzi); „tak, ale” (rzadko, sporadycznie, częściowo, mało, od czasu do czasu); „tak” (bez ale; często, dużo, w różnych formach). Jeśli za każde „nie” przyznamy zero punktów (0), za każde „tak, ale” – punkt mały (1), oraz za każde „tak” – punkt duży (2), to otrzymamy indeks wskaźników mierzący stopień umisyjnienia parafii. Pełny zestaw pytań, z możliwymi odpowiedziami i z rangą nadanych punktów, przedstawia się następująco:

	Punktacja:
1. Aspekt misyjny w katechezach dzieci i młodzieży	
– nie (lub brak odpow.)	– 0
– tak	– 2
2. Niedziela Misyjna	
– nie	– 0
– tak (realizowany jest jeden-drugi element, np. jest kazanie i składka na misje)	– 1
– tak (realizowanych jest szereg elementów, np. jest nadto gablotka, specjalna akademia, filmy itd).	– 2
3. Częstotliwość kazań misyjnych	
– wcale (lub brak odpow.)	– 0
– rzadko	– 1
– często	– 2
4. Tydzień Misyjny	
– nie	– 0
– tak (realizowany jest jeden-drugi element, np. specjalne katechezy i modlitwy)	– 1
– tak (realizowanych jest szereg elementów, np. nabożeństwa, różaniec misyjny, loteria na cele misyjne)	– 2
5. Osoby z misji (misjonarze, -rki) na parafii	
– nie (lub brak odpow.)	– 0
– tak, 2 i więcej lat temu	– 1
– tak, w ostatnim roku	– 2
6. Czasopisma misyjne w parafii	
– nie (lub brak odpow.)	– 0
– tak, do 5 egzemplarzy	– 1
– tak, 6 i więcej egzemplarzy	– 2

⁷ Por. *Indikator, Indexzahl*, w: W. F u c h s (red.), *Lexikon zur Soziologie*, Opladen 1988, s. 333; P. A t t e s l a n d e r, *Methoden der empirischen Sozialforschung*, Berlin 1991, s. 258n.

7. Dodatkowa pomoc materialna na rzecz misji	
- nie (lub brak odpow.)	- 0
- tak, ale sporadycznie, rzadko	- 1
- tak, często i w różnych formach	- 2
8. Kontakty ze zgromadzeniami, (instyt.) misyjnymi	
- z nikim (nie, brak odpow.)	- 0
- tak (kontakty są)	- 1
9. Nabożeństwa Misyjne	
- nie (lub brak odpow.)	- 0
- tak, ale rzadko, sporadycznie	- 1
- tak, częściej w różnych formach, np. nieszpory misyjne, inscenizacje itd.	- 2
10. Idea misyjna wśród chorych i cierpiących	
- nie (lub brak odpow.)	- 0
- tak, ale rzadko, sporadycznie	- 1
- tak, częściej w różnych formach, np. urządza się misyjny dzień chorych	- 2
11. Osoby z parafii (misjonarze, -rki) na misjach	
- nie (lub brak odpow.)	- 0
- tak, 1-2 osoby	- 1
- tak, 3 i więcej osób	- 2
12. Koło Misyjne w parafii	
- nie (lub brak odpow.)	- 0
- tak, do 10 osób	- 1
- tak, 11 i więcej osób	- 2
13. Powołania misyjne z parafii	
- nie (lub brak odpow.)	- 0
- tak, 1-2 osoby	- 1
- tak, 3 i więcej osób	- 2
Za realizację wszystkich mierników misyjności, parafia może uzyskać maksymalnie 25 punktów.	

4. Dyskusja wyników

W naszych badaniach ranga punktacji faktycznie uzyskanej zawiera się w przedziale od 2 do 21. Jeśli w ten sposób uzyskane punkty zamienimy na liczby przeciętne, to wolno nam wnioskować o jakości wskaźników misyjnych w parafii. Jeśli natomiast uzyskane punkty zamienimy na odsetki, to wolno nam oceniać stopień misyjności badanych parafii.

Wychodząc od liczby przeciętnej wszystkich wskaźników (razem = 0,78 – tab. 4/1), wolno nam całość podzielić na sześć wskaźników, które w parafii są częściej realizowane, oraz na siedem wskaźników, które występują rzadziej. Najlepiej w badanych parafiach wygląda realizacja aspektu misyjnego w katechezach dla dzieci i młodzieży; urządzenie Niedzieli Misyjnej; wygłaszanie kazań i homilii o tematyce misyjnej; organizowanie Tygodnia Misyjnego; zapraszanie misjonarzy i misjonek; oraz kolportowanie czasopism misyjnych. Słabiej wypadają kolejne wskaźniki umisyjnienia parafii, a więc: zbieranie dodatkowych składek na misję; kontaktowanie się ze zgromadzeniami misyjnymi oraz instytucjami zajmującymi się misjami w Polsce; odprawianie nabożeństw misyjnych; docieranie z ideą misyjną do chorych i cierpiących; wysyłanie misjonarzy i misjonek do pracy z danej parafii; organizowanie kół misyjnych, wreszcie najslabiej przedstawia się sprawa nowych powołań misyjnych z terenu parafii.

Tab. 4/1. Punkty za wskaźniki przypadające przeciętnie na parafię w opinii księży, katechetów i katechetek

Wskaźniki umisyjnienia N = 100%	Kategorie osób			
	Ogółem	księża	katecheci	katechetki
	100	55	10	35
przeciętna liczba punktów				
1. Katechezy misyjne	1,56	1,60	1,20	1,60
2. Niedziela misyjna	1,20	1,32	1,10	1,02
3. Kazania misyjne	1,01	1,12	1,10	0,80
4. Tydzień misyjny	0,95	1,07	0,60	0,85
5. Misjonarze w parafii	0,94	1,07	0,80	0,77
6. Czasopisma misyjne	0,87	0,96	1,10	0,65
7. Pomoc dodatkowa	0,71	0,70	0,90	0,65
8. Kontakty z inst. mis.	0,71	1,72	0,80	0,65
9. Nabożeństwa misyjne	0,61	0,72	0,40	0,48
10. Chorzy a misje	0,60	0,65	0,60	0,51
11. Parafianie na misjach	0,56	0,45	0,60	0,71
12. Koła misyjne w par.	0,35	0,34	0,40	0,34
13. Powołania misyjne	0,19	0,10	0,20	0,31
średnia razem:	0,78	0,91	0,75	0,71

Ogólnie, wszystkie wskaźniki umisyjnienia parafii przeciętnie realizowane są w 41,04 procentach. O stu procentach można by mówić, gdyby wszystkie realizowane były w sposób optymalny (wynika to z następujących proporcji: $25 / 100\% = [0,78 * 13] / 41,04\%$). Księża, w porównaniu z katechetkami i siostrami, nieco wyżej szacują realizowane mierniki misyjności w swoich parafiach (księża 47,3%; katechetki 36,9%). Na ocenę panów katechetów (39%) należy wziąć poprawkę ze względu na małą ich liczbę (N = 10). Niemniej zasadne wydaje się pytanie o wskaźniki misyjności nie tylko księży, ale także ludzi z poza plebanii. Uzyskujemy w ten sposób nie tylko szersze spojrzenie na problematykę misyjną w parafii, ale także większą obiektywność ocen.

Nie ulega wątpliwości, że w urzeczywistnianiu niemal wszystkich wskaźników wiodącą rolę odgrywa ksiądz, zwłaszcza proboszcz. Niektóre z tych wskaźników zależą wyłącznie od księdza, np. kazania, nabożeństwa, Niedziela Misyjna, nawet kontakty z instytucjami misyjnymi lub z misjonarzami. Są natomiast wskaźniki, które zależą nie tylko od księdza, np. katechezy, koła misyjne, kolportaż czasopism, nawet organizowanie Tygodnia Misyjnego i zbieranie datków materialnych. Są wreszcie wskaźniki, na które pracuje cała parafia, i to latami (chodzi tu o nowe powołania i o osoby aktualnie pracujące na misjach, a wywodzące się z danej parafii).

Z tego punktu widzenia, zagadnienie misyjności parafii, inaczej wygląda na wsi, inaczej w mieście, a także inaczej w małej parafii, oraz w dużej. Polskie roczniki statystyczne nie posługują się określeniem

„miasteczko”, dzielą ludność tylko na miejską i wiejską⁸. Wydaje się jednak, iż w analizowaniu wskaźników misyjności, nie można na równi stawiać wiernych zamieszkałych w dużym mieście i małym miasteczku. W naszym przypadku miasteczko, to w obiegowym znaczeniu, miejscowość mająca prawa miejskie, licząca do 20 tys. mieszkańców, nie będąca (dawną) siedzibą powiatu. Natomiast mała parafia, to taka, która liczy do 1999 wiernych; średnia od 2000 do 6000; a duża – 6001 i więcej wiernych. Następująca tabela obrazuje tę zależność.

Tab. 4/2. Punkty za wskaźniki przypadające przeciętnie na parafię

Wskaźniki mis. N = 100%	Parafie (miejsce i wielkość)						
	Ogół	wieś	m-czko	m-sto	małe	średnie	duże
	100	39	16	45	19	46	35
przeciętna liczba punktów							
1. Katechezy mis.	1,56	1,74	1,37	1,46	1,57	1,47	1,65
2. Niedz. mis.	1,20	1,30	1,00	1,17	1,21	1,19	1,20
3. Kazania mis.	1,01	1,07	1,06	0,93	1,15	0,97	0,97
4. Tydz. mis.	0,95	0,97	0,81	0,97	0,68	1,02	1,00
5. Misjon. w par.	0,94	0,92	0,75	1,02	0,84	0,97	0,94
6. Czasopism. mis.	0,87	0,94	0,75	0,84	0,94	0,89	0,80
7. Pomoc mater.	0,71	0,64	0,75	0,75	0,63	0,65	0,82
8. Kontakt z inst.	0,71	0,76	0,50	0,73	0,73	0,65	0,77
9. Naboż. mis.	0,61	0,64	0,56	0,60	0,68	0,58	0,60
10. Chorzy a mis.	0,60	0,71	0,31	0,60	0,73	0,54	0,60
11. Paraf. na mis.	0,56	0,30	0,50	0,80	0,26	0,43	0,88
12. Koło mis.	0,37	0,20	0,25	0,55	0,15	0,28	0,60
13. Powołań. mis.	0,19	0,12	0,12	0,26	0,05	0,13	0,34
średnia razem:	0,78	0,79	0,67	0,77	0,74	0,75	0,85

Ogólnie, wskaźniki misyjne lepiej realizowane są w parafiach wielkomijskich. W parafiach tych łatwiej o zorganizowanie nabożeństw misyjnych oraz Tygodnia Misyjnego (z atrakcyjnymi imprezami, gablotami, itd). W parafiach tych łatwiej także o spotkanie z misjonarzami, o działalność koła misyjnego, jak również o zebranie dodatkowych pieniędzy na cele misyjne. Urzeczywistnianie tych elementów wymaga aktywności szerszej grupy osób zainteresowanych misjami, a osoby takie łatwiej znaleźć w parafiach dużych.

Natomiast w małych, wiejskich parafiach, gdzie często jest tylko jeden ksiądz, łatwiej o realizację takich wskaźników jak: kazania misyjne, apostołstwo chorych, szukanie pomocy w pobliskim klasztorze oraz w instytucjach misyjnych (ponieważ proboszcz jest sam), obchodzenie

⁸ Por. *Rocznik Statystyczny 1983*, s. XXXII; *Mały Rocznik Statystyczny 1992*, s. 47; L. Adamczuk, W. Zdaniewicz (red.), *Kościół katolicki w Polsce 1918-1990*, Warszawa 1991, s. 43.

Niedzieli Misyjnej (według wskazań kurii biskupiej), jak również kolportaż czasopism misyjnych (bo nie ma kiosków).

Z badań wynika, że parafie małomiasteczkowe, w realizowaniu omawianych wskaźników, czasem podobne są do małych parafii wiejskich, nieraz jednak można w nich zorganizować to samo co w wielkich parafiach miejskich. Ks. prof. W. Zdaniewicz ten typ parafii zalicza do „miejsko-wiejskiej”⁹.

Liczyby prawdopodobnie wszystkiego nie mówią. Wydaje się jednak, że posługiwanie się wskaźnikami misyjnymi daje jakiś obraz parafii, chociaż sprawa wymaga dalszych badań. Na jeden wszakże wskaźnik należy tu zwrócić uwagę. Chodzi o powołania misyjne.

W latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych wieś w Polsce była głównym środowiskiem, z którego rekrutowały się powołania kapłańskie i zakonne¹⁰. Wyniki wskazują, że sytuacja się nieco zmieniła. Aby zagadnienie lepiej zobrazować, warto sięgnąć również do innych badań, np. do badań kandydatów na misjonarzy-werbiistów, z lat 1975-1988 (N = 641 osób¹¹). Liczby wskaźnika powołań nabierają jednak sensu gdy uwzględniają stosunek do liczby ludności środowiska zamieszkania.

Tab. 4/3. Ludność Polski i powołania według środowiska zamieszkania (w%)¹²

	N = 100%	Wieś	Miasteczko	Miasto
Ludność (stan 1971)	32,8 mil.	47,3	15,7	37,0
Alumni WSD (diec. + zak)	4130	65	22	13
różnica:		+17,7	+6,3	-24,0
Ludność (stan 1982)	36,4 mil.	42	17	41
Kandydaci na werbiistów	641	36	14	50
różnica:		-6	-3	+9
Ludność (stan 1988)	37,8 mil.	38	18	44
Powołania misyjne w ocenie „ekspertów”	100	28	11	61
różnica:		-10	-7	+17

⁹ Por. W. Zdaniewicz, *Kościół katolicki w Polsce 1945-1972*, Poznań-Warszawa 1978, s. 19.

¹⁰ Por. W. Zdaniewicz, *Powołanie w świadomości powołanych*, „Homo Dei” 2(122/1965) 236; K. Ryczan, *Powołania kapłańskie i zakonne w Polsce*, w: Wł. Piwowarski, W. Zdaniewicz (red.), *Z badań nad religijnością polską*, Poznań-Warszawa 1986, s. 177.

¹¹ W. Wesoły, *Skąd wywodzą się seminarzyści*, „Tygodnik Powszechny”, 23-30, 12, 1990, s. 7.

¹² Dane szacunkowe, z dokładnością do 3%, na podstawie: *Rocznik Statystyczny 1983*, s. 32, 38; *Encyklopedia świat w przekroju 1991*, s. 270; *Mały Rocznik Statystyczny 1992*, s. 39, 47; P. Taras, *Znaczenie religii w życiu społeczeństwa a powołania kapłańskie*, w: Wł. Piwowarski, W. Zdaniewicz (red.), *dz. cyt.*, s. 161.

Powołania misyjne „przesuwają się” w stronę środowisk miejskich. „Ubywa” tych powołań w środowiskach małomiasteczkowych. W każdym razie, wieś przestała być kolebką powołań w takim stopniu jak nią była przed ćwierćwieczem. Jeden z badaczy powołań kapłańskich (nie „misyjnych”), na początku lat 80-tych pisał: „Analizując dynamikę wzrostu nowych powołań w kilku diecezjach można jednak odnieść wrażenie, że współczesna infrastruktura społeczna, religijna i moralna miast polskich sprzyja genezie licznych tam powołań”¹³.

Powołania misyjne, w opinii „ekspertów”, można również zilustrować w zależności od wielkości parafii, z których dane powołania się wywodzą.

Tab. 4/4. Liczba katolików a powołania misyjne według wielkości parafii zamieszkania (w %)¹⁴

	N = 100%	parafie		
		małe	średnie	duże
Katolicy (stan 1988)	36,1 mil.	13	39	48
Powołania misyjne w ocenie „ekspertów”	100	6	33	61
różnica:		-7	-6	+13

Jeśli chodzi o wielkość parafii, to wyraźnie widać, że w ocenie „ekspertów”, więcej kandydatów na misjonarzy i kandydatek na misjonarki wywodzi się z parafii dużych, tzn. liczących ponad 6000 wiernych. Na wszystkie wyżej zaprezentowane wyniki należy wziąć poprawkę, iż są to dane szacunkowe oraz że liczba „ekspertów” (N = 100) jest stosunkowo niska. Badania na większych próbach winny zweryfikować jawiące się tendencje.

Chociaż wskaźnik powołań misyjnych, w prezentowanych badaniach, plasuje się na samym końcu, to nazywając rzecz po imieniu, trzeba powiedzieć, iż ten wskaźnik jest najważniejszy. Parafia oraz wszystkie inne wspólnoty kościelne, naprawdę „otwierają się na zewnątrz” poprzez ludzi, których wysyłają „aż po krańce ziemi” (Dz 1,8). Bez tego otwarcia, żadna parafia i żadna wspólnota ludzi wierzących, nie jest w pełni misyjna. Znawca problematyki, uczony i długoletni misjonarz z Japonii – Henry von Straelen SVD – ciepło wyraża się o mężczyznach i kobietach, którzy z różnych środowisk społecznych „zgłaszają się i pragną w pokorze pełnić prace w misyjnym dziele Kościoła, najbardziej Boskim ze wszystkich przedsięwzięć”¹⁵.

¹³ J. B a n i a k, *Analiza powołań kapłańskich*, „Studia Socjologiczne” 3-4 (1985) 305.

¹⁴ Szacunkowe dane, z dokładnością do 3%, na podstawie: W. Z d a n i e w i c z, *Kościół katolicki w Polsce 1945-1972*, dz. cyt., s. 15-18; L. A d a m c z u k, W. Z d a n i e w i c z, *Kościół katolicki w Polsce 1918-1990*, dz. cyt., s. 19, 25.

¹⁵ H. v a n S t r a e l e n, *Japonia w oczach misjonarza*, Warszawa 1973, s. 34.

Ogólnie, przeważają parafie o „mniejszym stopniu umisyjnienia” (60%). Stosunek „misyjności mniejszej” do „większej” wynosi 3/2. Prawdopodobnie ta dotyczy zwłaszcza parafii średnich (od 2000 do 6000 wiernych) i miejskich. Stosunek ten korzystniej wypada w parafiach dużych i wiejskich, natomiast mniej korzystniej – w parafiach małych i małomiasteczkowych.

Oczywiście, dyskusyjne może być arbitralne wyznaczenie stopnia umisyjnienia parafii w oparciu o punkty i dane liczbowe. Ale dzięki tym pomiarom można dokonywać dalszych typologizacji. Są parafie, w których realizowane są tylko dwa wskaźniki, np. w katechezach uwzględniany jest aspekt misyjny i przeszło rok temu w parafii był misjonarz (katechetka świecka, 34 lata, wyższe wykształcenie, miasteczko, parafia 6 tysięczna). Są parafie, które realizują dziewięć wskaźników, np. jest katecheza misyjna, od czasu do czasu proboszcz głosi kazanie na tematy misyjne, obchodzona jest Niedziela Misyjna, w każdy I piątek miesiąca są specjalne modlitwy za misje, chorym podsuwa się intencje misyjne, do parafii dociera kilka numerów czasopism misyjnych, z pomocą duszpasterską przyjeżdża ojciec z pobliskiego klasztoru, i dzieci I-Komunijne składają ofiarę na misje (proboszcz, 55 lat, wieś, 1300 wiernych). Są też parafie, w których wszystkie mierniki występują niemal w stopniu optymalnym. Brakuje jedynie nowych powołań misyjnych i (zdaniami odpowiadającego) rzadko wygłaszane są kazania misyjne (kleryk, 24 lata, miasto, 3 tysięczna parafia zakonna).

Okazuje się, że w klasyfikacji parafii ze względu na stopień umisyjnienia występują te same trudności, co w klasyfikacji elementów żywotności religijnej parafii, o których mówi autor *Socjologii parafii*¹⁶.

5. Uwagi końcowe

Wierni świeccy, mają nieco inne (niż duszpasterze i katechetki) spostrzeżenia, odnośnie wskaźników umisyjnienia parafii. W podobnej ankiecie, skierowanej do katolików zainteresowanych misjami, znalazło się następujące pytanie: „O umisyjnieniu parafii świadczą takie elementy jak: częsta modlitwa za misje; nabożeństwa misyjne; kazania i homilie o tematyce misyjnej; katecheza misyjna; gablotka misyjna; kolportaż czasopism i książek o tematyce misyjnej; zapraszanie misjonarzy i misjonarek; zbieranie składek, inne... (podkreśl, które z tych elementów występują w twojej parafii)?”

Ze szczegółowej analizy (N = 403) wynika, że ludzie najbardziej dostrzegają zbieranie składek na misje, a potem kolejno: modlitwy w intencjach misji, gablotkę misyjną, zapraszanie misjonarzy, kazania i homilie o tematyce misyjnej, kolportaż literatury misyjnej, mniej natomiast odprawianie nabożeństw i prowadzenie katechez misyjnych, zupeł-

¹⁶ Por. J. M a j k a, *dz. cyt.*, s. 149n.

nie nie dostrzegana jest działalność kół misyjnych na terenie parafii. Pewien odsetek wiernych (13%) podkreśla, że elementy te rzadko występują, natomiast 5%, że żaden z tych elementów nie występuje, a niektórzy (2%) życzyliby sobie, żeby coś z tego w parafii było.

Inny zatem na ogół jest punkt widzenia przeciętnego parafianina, a inny proboszcza lub katechетки. Z tego względu przy „pomiarze” wskaźników umisyjnienia parafii dobrze byłoby przebadac obie grupy osób zainteresowanych. Wydaje się natomiast, że zaproponowane, na warunki polskie, 13 wskaźniki misyjności parafii obejmują całość zagadnienia. O składkach mowa jest w elementach Niedzieli Misyjnej, Tygodnia Misyjnego oraz dodatkowych akcjach na rzecz misji. Również, dostrzegana częściej przez wiernych, gablotka, jest jednym z elementów Niedzieli Misyjnej.

Dalszemu sprawdzeniu należałoby jednak poddać nadawanie odpowiedniej rangi za poszczególne elementy misyjności w parafii. Prawdopodobnie inaczej należy oceniać niektóre elementy w małej parafii a inaczej w dużej. Na przykład punkty za osoby, które już pracują na misjach a wywodzące się z danej parafii, a także nowe powołania misyjne, można by obliczać od liczby tychże przypadającej na 1000 parafian. Liczbę członków koła misyjnego w parafii również można by punktować w zależności od liczby wiernych. Najważniejsze są jednak reprezentatywne badania parafii.

W ocenie Papieża Jana Pawła II, misje są sprawą ważną dla Kościoła. „Misje są sprawą wiary, są dokładnym wskaźnikiem naszej wiary w Chrystusa i w Jego miłość ku nam” (RM 11). Z tego powodu, wydaje się, iż zgłębianie problematyki misyjnej ma sens, jest na czasie i dla duszpasterstwa przydatne.

VERMESSUNGSPROBE DER MISSIONSFAKTOREN IN DER PFARRGEMEINDE

Die hier präsentierte „Probe“ stellt sich als Ziel vor, die Missionsfaktoren der Gemeinde zu ergreifen, und gleichzeitig so ein Instrument zu erfinden, mit dem man die Grade der Missionsaktivität und das Niveau der missionarischen Gemeinde vermessen kann.

Es besteht bloß das Problem, was die Missionsfaktoren sind, wie man sie feststellen soll, wie man sie untersuchen kann und was am meisten bedeutend für eine missionarische Gemeinde ist? Um das alles zu erfahren beschloß ich (für den Missionskongreß Polens, der in Częstochowa in der Zeit von 16 bis 18 Oktober 1992 stattgefunden hat) eine spezielle, schriftliche Umfrage durchzuführen. Dazu wurden zuständige Personen befragt, denen die Angelegenheiten der Mission nicht fremd sein dürften. Diese Personen repräsentieren nämlich solche Pfarrgemeinden, die in einigermaßen schon missionarisch engagiert sind. Ich habe an sie circa 9000 Umfragebogen geschickt, aber davon sind nur 410 (also 4,5%) zurückgekommen. Jedoch sogar aus dieser geringen Zahl der Antworten, läßt sich ein Bild der Pfarrei entdecken. Zur ausführlichen Analyse wurden 100 Personen ausgelost (55 Priester, 10 Religionslehrer, 25 Ordensschwestern und 10 weltliche Religionslehrerinnen).

In der Enquete, waren unter anderen, 13 Fragen welche die Missionsfaktoren in der Pfarrgemeinde betreffen: 1) Realisiert man in deiner Gemeinde den missionarischen Aspekt in der Katechisation der Kinder und Jugend? 2) Wird der Weltmissionssonntag gefeiert? 3) Werden Missionspredigten gehalten? 4) Wird die Missionswoche organisiert? 5) Werden

Missionare und Missionarinnen in die Pfarrgemeinde eingeladen? 6) Verbreitet man die Missionszeitschriften? 7) Gibt es zusätzliche Spenden für die Mission? 8) Hat die Gemeinde Kontakte mit Missionsorden und anderen Missionsinstituten? 9) Werden Missionsandachten gefeiert? 10) Wie sieht es mit dem Vordringen der Missionsidee zu den Kranken aus? 11) Zahl der Pfarrgemeindemitglieder, die als Missionare in der Mission tätig sind? 12) Tätigkeit und Zahl der Missionskreise in der Pfarrgemeinde? 13) Wie stehen die Missionsberufe in der Pfarrgemeinde?

In allen Fragen sind grundsätzlich drei Antworten möglich: „Nein“ (gar nicht, ohne Antwort); „Jawohl, aber“ (selten, manchmal, gelegentlich); „Jawohl“ (ohne aber; oft, vielfach, in verschiedenen Formen). Wenn wir für jedes „Nein“ eine Null (0), für jedes „Jawohl, aber“ – einen kleinen Punkt (1), und für jedes „Jawohl!“ – einen großen Punkt (2) zuteilen, dann erhalten wir eine Indexpunktzahl, die Höhenstufen der Missionsfaktoren in der Gemeinde bemessen.

Von der mittelmäßigen Zahl aller Faktoren ausgehend, darf man das Ganze in sechs Faktoren teilen, die in den Pfarrgemeinden öfters realisiert sind, und in sieben Faktoren, die seltener vorkommen. In den überprüften Gemeinden siecht der Missionsaspekt in der Katechisation gut aus. Gut steht es auch mit dem Weltmissionssonntag, mit Verkünden von Missionspredigten, organisieren der Missionswoche, mit der Einladung von Missionare und Missionarinnen, wie auch mit Verbreitung der Missionszeitschriften. Schlimmer, der Reihe nach, fallen folgende Missionsfaktoren vor: also, zusätzliche Spenden; Kontakte mit Missionsorden und Missionsinstituten des Landes; feiern der Missionsandachten; das Missionsapostolat unter den Kranken; vor allem aber das organisieren von Missionskreisen und die Werbung neuer Berufe für die evangelische Tätigkeit in der Kirche.

Im allgemeinen, sind alle Missionsfaktoren in den Pfarrgemeinden durchschnittlich in 41,04 verwirklicht. Üblich, sind auch die Missionsfaktoren in Großstadtgemeinden besser realisiert. In diesen Pfarrgemeinden kann man eher Missionandachten und Missionswochen (mit attraktiven Veranstaltungen) organisieren. Hier kann man auch besser ein Treffen mit Missionaren veranstalten, ein Missionskreis ins Leben berufen, und zusätzliche Spenden für die Mission sammeln. Verwirklichung diese Elemente braucht eine Aktivität von Personen einer größeren Gruppe die an der Mission interessiert sind, und auf solche Personen stoße man eher in einer großen Gemeinde. Dagegen, in einer Landgemeinde, wo überwiegend nur ein Geistlicher ist, kann man besser solche Missionsfaktoren verwirklichen wie: Missionspredigten, Krankenapostolat, Verbindungen mit einem Missionsorden der in der Nähe ist, feiern des Weltmissionssonntags, und sogar kann man hier, auf dem Lande, besser die Missionszeitschriften über die Pfarrei verbreiten.

Allgemeingültig, überwiegen Pfarreien mit einem „minderem“ Grad der Missionstätigkeit (60%), Das Verhältnis „weniger“ zu „mehr“ macht 3:2 aus.

Natürlich, kann man polemisieren, ob man so arbiträr, auf Grund der Punkte und Zahlen, die Missionstätigkeit einer Pfarrgemeinde feststellen darf. Aber Dank einer solchen Vermessung, kann man dann weitere Typologien vornehmen. Jedoch bin ich der Meinung, daß die hier 13 vorgeschlagenen Faktoren, wenn es um die polnische Angelegenheiten geht, völlig die Thematik ergreifen.